

ואמרי לה — קרנא. כיון שאם יקח את העצים או את הדגים, לא תצמיח הקרקע תחתיהן מחדש עצים ודגים, לכן נחשב הדבר כקרן, וימכרו, וילקח בדמיהן קרקע והבעל אוכל פירות.

כללא דמילתא:

דבר שגזעו מחליף [שצומח מחדש תמיד] נחשב כפירא, אך אם אין גזעו מחליף — נחשב כקרנא⁽²⁹⁾.

אמר רבי זירא אמר רבי אושעיא אמר רבי ינאי, ואמרי לה — אמר רבי אבא אמר רבי אושעיא אמר רבי ינאי —

הגונב ולד בהמת מלוג [אשה שהכניסה עט-ב לבעלה בהמה כנכסי מלוג, והמליטה עגל, ונגנב אותו עגל, ותפסו את הגנב], משלב תשלומי כפל לאשה. וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות.

והניחה הגמרא בפשטות — שאף העגל שייך לאשה, ולכן נוטלת את הכפל המגיע על העגל.⁽³⁰⁾

ואמרינן: פשיטא, אם אחד מהם רוצה לקנות ארעא [קרקע], והשני — בתי, קונים ארעא. כיון ששכרה מרובה ואינה מרקבת. ולכן שניהם יכולים לעכב⁽²⁷⁾, אם הוא בא לקנות בתים — יכולה לומר, איני חפצה בדבר המרקיב, שיתמעט שווי הקרן. וכן אם היא באה לקנות בתים — יכול לומר — רצוני בקרקע שפירותיה מרובים.

וכן אם התוכחו אם לקנות בתי או דיקלי, קונים בתים, כיון ששכרן מרובה יותר מדקלים, כיון שהדקלים עשויים ליבש.

וכן — דיקלי ואילני, קונים דיקלי כיון שהדקל מתקיים יותר משאר האילנות.

וכן אילני וגופני [גפנים], קונים אילני. כיון שהאילנות מתקיימים יותר מהגפנים⁽²⁸⁾.

ודנה הגמרא — אם נפלו לאשה אבא זרדא [יער עצי סרק, המשמש לחטיבת עצים], או פירא דכורוי [בריכת דגים], האם העצים הגדלים ביער, או הדגים הגדלים בכריכה נחשבים כפירות או כקרן —

אמרי לה [יש אומרים]: פירא.

27. כך פירש רש"י. ועיין שיטה מקובצת.

28. כך היא הפשטות בגמרא. אך התוספות כתבו שהגפנים מתקיימים זמן מרובה. אלא שההוצאות והטרחות עליהם מרובים. ולכן עדיף לקנות אילנות במקום גפנים.

29. כך פירש רש"י. אך התוספות ואחרים פרשו — שספק הגמרא אם נפלו לה כספים והבעל רוצה לקנות בהם אבא זרדא או פירא דכורי, יש אומרים, שאינו יכול לקנות כיון שהדגים או העצים נחשבים כחלק מהקרן, ואם כן כשאוכלם

מתכלה הקרן.

יש אומרים שיכול לקנות — כיון שהדגים והעצים נחשבים כפירות, והקרן קיימת לאשה. וגרסינן בהמשך — "כללא דמלתא: גזעו מחליף, קרנא" — ויכול הבעל לקנותו בדמי הפירות. "אין גזעו מחליף — פירא", ואינו יכול לקנותו.

30. והטעם, כיון שחוששים שמא תמות האם. ולכן אף הולד נחשב כקרן, וימכר וילקחו בדמיו קרקע והבעל אוכל פירות. ואם תאמר, אם כן מדוע לא אמר רב ינאי

ולעולם אף הוא מודה שולד בהמת מילוג שייך לבעל, ובכל זאת הכפל שייך לאשה, כיון שרק פירא [היינו גוף הולד] תקינו ליה רבנן. אך פירא דפירא [כפל הבא על הולד] לא תקינו ליה רבנן,⁽³¹⁾ ולכן נותנו לאשה⁽³²⁾.

וחזורת הגמרא לבאר את מחלוקת חנניא ורבנן — בשלמא לחנניה הולדות שייכים לבעל, כשאר פירות, והיינו דלא חיישינן למיתה, כלומר — טעמו, שאין חוששים למיתת האם⁽³³⁾, ולכן דין הולדות כדין פירות. אלא לרבנן —

ומקשה הגמרא: כמאן סבר רבי ינאי? לא כרבנן ולא כחנניה!

דתניא: וולד בהמת מלוג, לבעל. וולד שפחת מלוג — לאשה. ולקמן יבואר החילוק. זו היא דעת רבנן.

וחנניה בן אחי יאשיה אמר: עשו וולד שפחת מלוג, כולד בהמת מלוג, ואף הוא לבעל.

על כל פנים, כולי עלמא סברי שולד בהמת מלוג היא לבעל, ואם כן מדוע הכפל שייך לאשה?

ומשנינן: אפילו תימא דברי הכל [אפשר לבאר את דברי רב ינאי לכולי עלמא],

פירי הפירות, אך כאן שהפירות עדיין שלו אינו נוטל פירי פירות.

32. הקשו האחרונים — מדוע הכפל שייך לאשה, הלא נותנים את הכפל לבעלים של הממון הגנוב, וכאן הולד הנגנב שייך לבעל? ומיישב הגאון רבי אלחנן וסרמן — שאע"פ שהולד שייך לבעל, מכל מקום האשה אף היא מוגדרת כבעלים עליו לענין כפל. כמו שמצינו שאפשר למכור פרה לענין הזכיה בכפילה. ועיין בבאור הגר"א על השו"ע (יו"ד שכ"א סע' יט) שפסק לפי הגמרא דידן — שבת כהן שנישאת לישראל והכניסה לו חמור כנכסי מלוג, וילדה, אינו חייב בפדיון פטר חמור, כיון שיש לאשתו הכהנת שותפות בולד לענין כפל.

33. כלומר — אין חוששים שתמות האם לפני מיתת האשה או גירושיה. שיטמ"ק.

ויש אומרים באופן אחר — שאם תמות האם לפני הולדות, לכולי עלמא יעמדו הולדות במקומה לאשה, ולכן אין חוששין שתמות האם בלא שתשאיר אחריה שום ולדות תחתיה.

בפשטות — וולד בהמת מלוג לאשה? יש לומר — דרבנותא נקט, שאפילו הכפל הבא על הולד שייך לאשה. תוספות.

31. הקשו התוספות: הלא לקמן (פג א) מבואר להדיא במשנה שהבעל אוכל פירי פירות? ואמרינן בגמרא שם (פג ב) — "אלו הן פירות, ואלו הן פירי פירות? הכניסה לו קרקע ועשתה פירות הרי אלו פירות. מכר פירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות — הרי אלו פירי פירות" ומאי שנא הכא שאינו נוטל פירי פירות? תרצו התוספות — כיון שכאן ה"פירי פירות" אינם מגוף הבהמה, אלא באו מעלמא, לא תקינו ליה רבנן.

וריב"ן הוסיף, שאפילו ב"פירות" אם אתו מעלמא לא תקינו ליה רבנן.

אך הרי"ף חלק על התוספות — וסבר, שאף "פירי פירות" שלא אתו מעלמא לא תקנו חכמים לבעל, והא דאמרינן לקמן "מכר פירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות הרי אלו פירי פירות", דוקא שם נוטל פירי פירות כיון שהפירות כבר אינם שלו, שהרי לקח בהם קרקע, ולכן נוטל את

אמר רבא אמר רב נחמן: אע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניה, שולד שפחת מלוג שיך לבעל, מודה חנניה שאם נתגרשה אחר שזכה הבעל בולדות, נותנת דמים לבעל תמורתן, ונוטלתן, מפני שבח בית אביה [כלומר, שבח הוא לבית אביה שתמשיך להחזיק בולדות שפחות אלן]⁽³⁶⁾.

אמר רבא אמר רב נחמן: הכניסה לו כנכסי מלוג — עז לחלבה, ורחל לגיזתה, ותרנגולת לביצתה, ודקל לפירותיו, אוכל והולך עד שתכלה הקרן.

כיון שבכל הדברים הללו אין הקרן כלה לגמרי — שבבהמה נשאר העור, ובתרנגולת — הנוצות, ובדקל — העץ⁽³⁷⁾.

אמר רב נחמן: עיילא ליה גלימא, פירא הוי, מכסי ביה ואזיל עד דכליא. [אם הכניסה לו גלימה, מתכסה בה עד שתבלה. כיון

אי חיישי למיתה, ולכן אין נותנים את ולד שפחת המלוג לבעל כדי שלא יכלה הקרן, אלא ימכרו וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות, אם כן, אפילו ולד בהמת מלוג נמי לא ינתן לבעל, אלא ימכרו וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות?

ואי לא חיישי למיתה, אם כן, אפילו ולד שפחת מלוג נמי ינתן לבעל, ומדוע חילקו בין ולד שפחת מלוג לולד בהמת מלוג?

ומשנינן: לעולם, חיישינן למיתה. ובכל אופן ולד בהמת מלוג שיך לבעל, כיון דשאני בהמה דאיכא עורה, ואפילו אם תמות אין הקרן כלה כולו⁽³⁴⁾, ולכן נותנים את הפירות — הולדות — לבעל⁽³⁵⁾.

אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל: הלכה כחנניה.

נחשב כפירות הבהמה, ובודאי שאינו שיך לבעל. אלא שלענין חשש "שמא תמות", סגי בכך שלא יכלה הקרן כדי שלא נתקן שלא יזכה הבעל בפירות.

36. הקשה ה"פורת יוסף": מדוע נאמר דין זה רק לחנניא, הלא אף לפי רבנן שיך לומר — שאפילו שולד בהמת מלוג לבעל, מכל מקום יכולה לתת דמים ולקחתו משום "שבח בית אביה"?

ותירץ: שסברת "שבח בית אביה" לא שייכת אלא בקרקעות או בעבדים, ולא בבהמה. ולכן נאמר דין זה רק לחנניא שדיבר בולד שפחת מלוג.

37. רש"י. וצריך באור, הלא לעיל פסקנו כחנניא, דלא חייש למיתה, ואם כן מדוע נזקק

34. אבל בשפחה אינה יכולה ליהנות מעורה אחר מותה.

והקשה ה"קובץ שיעורים" (אות רפב) הרי דעת התוספות בנידה (נה"י) שעור אדם מת מותר בהנאה, ואם כן אף בשפחה יכולה ליהנות מעורה?

ותירץ — גם אם נאמר שעור אדם מותר בהנאה, מכל מקום מצוה לקוברו. ולכן לא חשיב שיור.

35. הקשו התוספות — אם העור נחשב כשיור, מדוע לא יוכל הבעל לשחוט את הפרה ולתת לאשה את העור?

וכתבו הראשונים בשיטה מקובצת — "ומיהו אף על גב דאיכא עורה אין הבעל יכול לשחטה לאכול הבשר ושישאיר עורה לקרן".

ונראה לבאר — שאף רבנן מודו שאין הבשר

שהכיסוי בגלימה הוא דרך תשמישה, חשיב כפרייה] והבלאות יהיו לה כקרן⁽³⁸⁾.

כמאן? — כי האי תנא.

דתניא: אם נפלו לאשה נכסים בשפת הים, במקום שעושים מלח על ידי יבוש מי הים, או במקום שיש בו חול לבנין — **המלח והחול הרי זה פירות**, ויכול הבעל ליטלן. כיון שאין החול והמלח כלים לעולם.

אבל, אם נפל לה **פיר** [מכרה] של **גפרית**, או **מחפורת של צריף** [מכרה נחושת, ורש"י ביאר מכרה שכורים ממנו צבע], שסופם לכלות —

רבי מאיר אומר: קרן. וימכר וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות.

וחכמים אומרים: הגופרית והצריף נחשבים כפירות. ואותם יאכל הבעל עד שיכלו. לפי

שזה פרוי ודרך הנאתו, ומקום הגומא יהיה לה כקרן. והוא הדין לגלימא.

שנינו במשנה: **רבי שמעון אומר: מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה, מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה.** כיצד? פירות המחבורים לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה. והתלושין מן הקרקע — בכניסתה שלה וביציאתה שלו.

ומקשה הגמרא: **רבי שמעון — היינו תנא קמא!** [חכמים הנזכרים במשנה] ומה חידש בדבריו?

אמר רבא: אם היו פירות מחוברין בשעת יציאה [גירושין], איכא בינייהו⁽³⁹⁾.

לדעת רבנן — זכה בהן הבעל. כיון שגדלו ברשותו. אך לדעת רבי שמעון — זכתה בהן האשה. כיון שהולכים אחר שעת התלישה⁽⁴⁰⁾.

רש"י לומר שבכל הדברים הללו לא כלה הקרן, הלא סברא זו שייכת רק לדעת רבנן שחששו למיתה?

ועיין ברש"ש שחידש — דלפי המסקנא דטעמא דרבנן בולד בהמה הוא משום עורה, יש לנו לומר טעם זה אף לחנניא. ודוקא גבי שפחה לא חשש למיתה כיון דאדם אית ליה מזלא. כדאיתא בשבת (נג א).

אכן יש מהראשונים שפרשו שמדובר כשאין לאשה בהן אלא גוף לפירות בלבד, ואפילו הכי אוכל והולך עד שתכלה הקרן, כחנניא, דלא חייש למיתה.

והרא"ש הקשה — אם אין לה אלא גוף לפירות היאך אוכל את הפירות ומכלה את כל מה שיש לה?

וכתב הראב"ד — כיון שלאשה יש זכות

במקום צימוח הפירות חשיב כקרן, והבעל אוכל את פירותיה.

38. רש"י. אך הר"ן והרמב"ן כתבו — אפילו אם יכלה לגמרי שלא ישאר שום קרן לא איכפת לן. כיון שהכילוי בא רק אחר זמן מרובה ואינו ניכר בכל שעה ושעה.

39. כך הגירסא לפנינו. ולפי גירסא זו נחלקו רבי שמעון ורבנן ב"מחבורים בשעת יציאה".

אך הבה"ג גרס — "מחבורים בשעת יציאה אתא לאשמעינן", ולפי גירסא זו, לא נחלקו רבי שמעון ורבנן כלל. אלא שרבנן לא השמיעו לנו מה הדין במחבורים בשעת יציאה. ובא רבי שמעון להשמיענו דין זה.

40. ואם היו הפירות ראויים לתלישה בשעת יציאה, נחלקו הראשונים: יש אומרים, שכל

מתניתין:

ממשיכה המשנה בנידון דברינו לעיל:

נפלו לה עבדים ושפחות זקנים שאינם ראויים עוד לעבודה, ימכרו, וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות⁽⁴¹⁾.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: לא תמכור. כלומר, יכולה לעכב מלמוכרם, מפני שהן שבח בית אביה. [שבח הוא לבית אביה שתמשיך להחזיק בהם]⁽⁴²⁾.

נפלו לה זיתים וגפנים זקנים שאינם נותנים פירות, ימכרו, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פירות.

רבי יהודה אומר: לא תמכור. מפני שהן שבח בית אביה.

גמרא:

נחלקו התנאים במשנה האם כשנפלו לה זיתים וגפנים זקנים יכולה לעכב במכירתן משום שבח בית אביה.

אמר רב כהנא אמר רב: מחלוקת זו שייכת רק במקרה שנפלו הזיתים בתוך שדה שלה, שנפלו לה בירושה הקרקע עם האילנות והזתים והגפנים שעליה. ואז אפילו אם ימותו הזיתים, תישאר לה הקרקע, ובוה שייכת סברת "שבח בית אביה",

אבל אם נפלו לה זיתים בשדה שאינה שלה, לפי שרק העצים היו שייכים לאביה ולא הקרקע — דברי הכל תמכור [אינה יכולה לעכב מלמכור]. ולא שייכת בזה סברת "שבח בית אביה", משום דקא בליא קרנא.

ומקשינן: מתקיף לה רב יוסף, הרי בנפלו לה עבדים ושפחות זקנים, דכי שדה שאינה שלה דמי, [כיון שאם ימותו אין לה כלום] ובכל זאת פליגי, ולדעת רשב"ג לא תמכור משום שבח בית אביה?

ומשנינן: אלא אי איתמר הכי איתמר [אם נאמרו דברי רב כהנא, כך נאמרו]: אמר רב כהנא אמר רב, מחלוקת רבי יהודה וחכמים, היא רק בנפלו לה זיתים זקנים בשדה שאינה שלה, ורק אז סברו חכמים שאין מקום לסברת "שבח בית אביה", אבל בשדה שלה, דברי הכל לא תמכור, מפני שבח בית אביה.

יכולה למכור בעל כרחו של בעל. כדי שתתקיים לה הקרן.

42. ואם היו העבדים צעירים, שיכולים להוליד — לדעת הרשב"א, אף רבנן מודו שאינו יכול למוכרם משום שבח בית אביה. כיון שאין חשש שיכלה הקרן, שהרי עדיין הם יכולים להוליד. ואף שהם עצמם שייכים לאשה, מכל מקום פירותיהם, דהיינו מעשה ידיהם שייכים לבעל.

העומד ליתלש כתלוש דמי, וכבר זכה בהם הבעל. אך יש אומרים, שלא זכה הבעל כל זמן שלא תלשן ממש.

41. כלומר, אם רצה הבעל למוכרם אינה יכולה לעכב בעדו. אבל אינה יכולה לכופ את הבעל למוכרם כדי שיתקיים לה הקרן. שהרי קיימא לן כחנניא הנוכר לעיל, שאמר — למיתה לא חיישינן. רא"ש וקרוב נתנאל.

אך דעת התוספות רי"ד — שאף האשה

מתניתין:

קמעא, מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל".

ומבארת הגמרא: **ובמה** הוא שיעור "קמעא"?

אמר רבי אמי — אפילו אם אכל רק גרוגרת [תאנה יבשה] אחת שוב אינו יכול לתבוע את הוצאותיו. והוא שאכלה דרך כבוד⁽⁴⁸⁾.

אמר רבי אבא, אמרי בי רב [אמרו בבית א-9 רב] — אפילו אם אכל רק שיוגרא דתמרי [תמרים קבוצים יחד] שאינו חשוב כמו גרוגרות, שוב אינו יכול לתבוע הוצאותיו. [עיי' ברש"י ביאור שונה].
בעי רב ביבי: אם אכל **חובצא** [פסולת] דתמרי, מאי? האם די באכילה זו כדי שיפסיד את הוצאותיו?

תיקו.

המוציא הוצאות על נכסי מלוג⁽⁴³⁾ שהכניסה לו אשתו כדי להשביחם⁽⁴⁴⁾, בין אם הוציא הרבה, ואכל קמעא, או הוציא קמעא ואכל הרבה: מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל⁽⁴⁵⁾. ואינו יכול לתבוע את הוצאותיו אם גרשה⁽⁴⁶⁾.

אך אם הוציא, ולא אכל כלום — ישבע כמה הוציא ויטול⁽⁴⁷⁾. ובגמרא יבואר שאינו נוטל אלא הוצאה שיעור שבח, כלומר — שאם היתה ההוצאה יתרה על השבח, נוטל רק את השבח. כדין יורד לשדה חברו שלא ברשות.

גמרא:

שנינו במשנה — "הוציא הרבה ואכל

מעצמו, אבל אם מרדה תחתיו, מקבל את הוצאותיו כשיעור השבח שהשביחו הנכסים. כיון שלא הוציא על דעת שתמרוד בו.

47. שבועה זו, אינה אלא תקנת חכמים כדי לפייס את האשה. אך מעיקר הדין נאמן להוציא בלא שבועה. כיון שירד ברשות וברי ושמא ברי עדיף. (ר"ן בשם רבינו חננאל).

ובאור דבריו — אע"פ שאין להוציא ממון מחזקתו על ידי טענת ברי ושמא. מכל מקום הני מילי כשיש למוחזק חזקת ממון, אך אם ירד ברשות, חשיב כ"איני יודע אם פרעתיך", שאז יש לתבוע "חזקת חיוב" כנגד "חזקת הממון" של הנתבע, ובכהאי גוונא אמרינן — "ברי ושמא ברי עדיף". (על פי השב שמעתא, שמעתא ב' פרק ז').

48. כלומר — שלא אכלה ברשות הרבים, ולא על דרך גזל, אלא אכלה על שולחנו בשופי.

43. המדובר במשנה הוא דוקא כשנהנה מנכסי המלוג, אבל אם נהנה מנכסי צאן ברזל, הדין הוא: מה שהוציא הוציא לו, ומה שהשביח השביח לו, ואינו חייב לאשה אלא כשוין הראשון. ולכן חשיב כמשביח נכסיו. תוס' רי"ד.

44. דוקא אם השביח שבח בכל הנכס, כגון שהוסיף גדר, או בנה בתים.

אך אם זרע את השדה, או שהאילנות הצמיחו פירות, נחשב כפירות. ובאנו למחלוקת רבי שמעון ורבנן הנזכרת לעיל, גבי פירות שהיו מחוברים בשעת יציאה. תוספות רי"ד.

45. כיון שאכל, גילה בדעתו שהוציא את ההוצאות בשביל האכילה. (כלומר משום דין האכילה שיש לו). ולכן כשפסק דין אכילתו אינו יכול לתבוע כלום.

46. כתבו הראשונים — שכל זה רק אם גירשה